Вялікае княства Літоўскае

ВЫХОД

З М Е С Т

- Утварэнне ВКЛ
- Знешняя палітыка (Знешняя палітыка (XIII – XV Знешняя палітыка (XIII – XV стЗнешняя палітыка (XIII – XV ст.).
- Дзяржаўны лад княства
- Галерэя вялікіх князеў літоўскіх
- Царква і рэлігія.
- Развіцце культуры Беларусі
- Спіс літаратауры
- Замацоўваючыя і кантрольныя тэсты

ВЫХОД

Герб ВКЛ

Утварэне Вялікага Княства Літоўскага

Прычыны ўтварэння

- Абарона ад знешніх ворагаў;
- Пераадоленне феадальнай раздробленнасці;
- Умацаванне эканаміных сувязей;
- Умацаванне феадальных парадкаў;
- Росквіт горадабудаўніцтва ў Верхнім Панямонні ў XII – XIII вв. Гарады становяцца цэнтрамі асобных княстваў.

Шляхі ўваходжання беларускіх земель у ВКЛ

ВКЛ

- Дыпламатычныя пагадненні
  - Полацкае княтва -1307 г.
- Шлюбныя сувязі
  - Віцебскае княства - 1318 г.
- Захопы
  - Падолле, Падляшша і Валынь

выход

Э т н і ч н ы я з е м л і В К Л

ВЫХОД

Зліцце балцка-усходнеславянскіх было абумоўлена :

- Зацікаўленнасцю у гэтым абодвух бакоў;
- Барацбьбой са знешнім ворагам у асобе крыжакоў з Заходу і мангола-татар з Усходу;
- Захаванне свайго этнасу і дзяржаўнай незалежнасці.

Склад насельніцтва

выход

выхо
д

Знешняя палітыка Вялікага княства Літоўскага

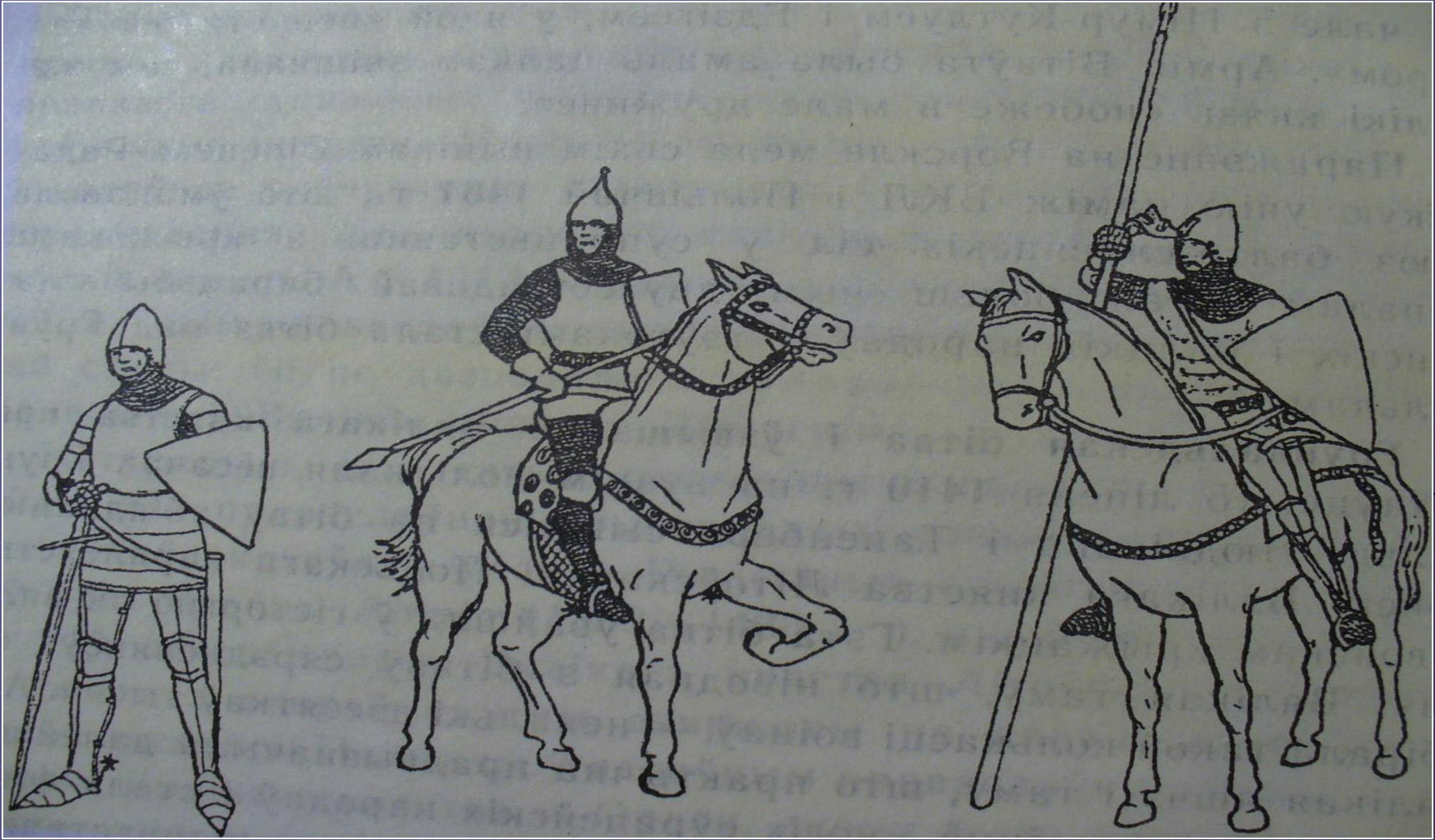

Конніца ВКЛ

выход

У пачатку XIII ст. на беларускіх землях пачалася барацьба з нямецкімі рыцарамі-крыжакамі, якія, распаўсюджваючы каталіцтва, пачалі захоп чужых тэрыторый. Яны стварылі ваенна-рэлігійныя арганізацыі – Ордэн Мечаносцаў (альбо Лівонскі ордэн) і Тэўтонскі ордэн, якія аб’ядналіся ў 1237 г. і стварылі на захопленных тэрыторыях сваю дзяржаву.

Асноўныя этапы барацьбы з крыжакамі

выход

- 1203 г.
- 1314 г.
- 1331 г.
- 1348 г.
- 1410 г.

- Абарона князям Вячка г.Кукенойся
- Абарона Давыдам Гарадзенскм Навагарадка
- Бітва на р.Акмяне
- Бітва на р.Стреве
- Грунвальдская бітва

15 ліпеня 1410 г. адбылася адна з буйнейшых бітваў сераднявечча паміж аб’яднанымі сіламі польска-літоўскага войска і крыжакамі пад Грунвальдам, у выніку якой быў разбіты старадаўні вораг ВКЛ – Тэўтонскі ордэн

выход

З сярэдзіны XV ст. на землі ВКЛ усе часцей сталі нападаць орды крымскіх татар. Яны не займаліся земляробствам і былі вымушаны набегамі даставаць грошы на зерне. Аднак самай вялікай каштоўнасцю для татар былі палонныя, якіх яны потым прадавалі на рынках свету

Барацьба супраць Залатой Арды

выхо
д

- 1240 – 1241 гг.
- 1258 – 1325 гг.
- 1363 г.
- 1380 г.
- 1399 г.

- Баі пад Бярэсцем
- Супраціў набегам татар
- Разгром татар у Сініх Водаў
- Удзел князя А.Полацкага ў Кулікоўскай бітве
- Параза войска ВКЛ у бітве на Ворскле

ВЫХОД

Бітва з татарамі.
(Літаграфія М.С. Басалыгі)

Дзяржаўны лад княства

ВКЛ – феадальная манархія

Неабмежаваная княская ўлада была ў часы Гедеміна, Альгерда, Вітаўта. З канца XV ст. вялікі князь ужо не быў самакіраўніком. Паступова Рада пераўтвараецца ў дарадчы орган кіравання. Бяз яе князь не мог выдаваць законы, вырашать ваенные пытанні, распараджацца дзяржаўнымі сродкамі і г.д. У пачатку XV ст. з'явіўся орган дзяржаўнай улады – вальный Сойм. Ён збіраўся зрэдку і вырашаў самые галоўныя пытанні ў жыцці княства

Вялікі князь

Паны- Рада

Вальны Сойм

Саслоўна-прадстаўнічыя органы ўлады

ВЫХОД

Соймікі – паседжанні шляхты паветаў альбо ваяводстваў. Ад кожнага павета на вальны сойм выбіралася па два дэпутата ад павета, выпрацоўваліся інструкцыі паслам-дэпутатам, ад якіх нельга было адступаць.

Цэнтральная адміністрацыя дзяржаўнага апарата ВКЛ

ВЫХОД

- Канцлер
- Маршалак
- Гетман
- Кашталян
- Падскарбій

- Загадчык дзяр. канцелярыі, захоўнік пячаткі
- Старшыня на паседжаннях Рады і Сойма
- Командующий военными силами
- Комендант замка, администратор земельных владений великого князя
- Служебная лицо, которое следило за сборам налогов

выход

Мясцовая адміністрацыя

Адміністрацыйна-тэрытарыяльная адзінка	Глава адміністрацыі	Функцыі главы
Ваяводства	Ваявода	Военачальнік Галоўны суддзя Распарадчык фінансаў Упраўляючы гаспадаркай
Горад (мястэчка)	Войт	Тыя ж, што ў ваяводы
Павет	Стараста	Функцыі двоякія: 1) яны сачылі за зборам даніны і за работамі на панскім двары. 2) абаранялі сялян ад занадтай эксплуатацыі эканомаў.
Воласць	Сельскі войт альбо старца	
Веска	Ціўн	

Судовая сістэма ВКЛ

ВЫХОД

- Вялікакняскі суд
  (з 1581 г. Галоўны трыбунал ВКЛ)
- Вышэйшы судовы орган для ўсяго насельніцтва. Разглядаў справы аб дзяржаўных злачынстваў шляхты і вышэйшых службовых асоб.
- Ваяводскі суд
- Суд мясцовая адміністрацыі
- Земскія (павятовыя) суды
- Выбарныя суды, дзе разглядаліся справы князеў, шляхты, баяр, якія мелі землі ў павеце.

ВЫХОД

- Гродскія (замкавые) суды
- Падкаморскія павятовыя суды
- Войтаўска-лаўнічскія суды
- Копныя суды

- Усесаслоўны суд. Узначальваўся ваяводай. Разглядаў крымінальныя справы шляхты, мяшчан і сялян
- Вырашалі пазямельныя споры землеўласнікаў.
- Гарадскія суды. Разглядаліся крымінальныя і грамадзянскія справы.
- Разбіралі крымінальныя і грамадзянскія справы. Суддзі выбіраліся з сялян. Судовыя пастановы выконваліся адразу.

Статуты ВКЛ

выхо
д

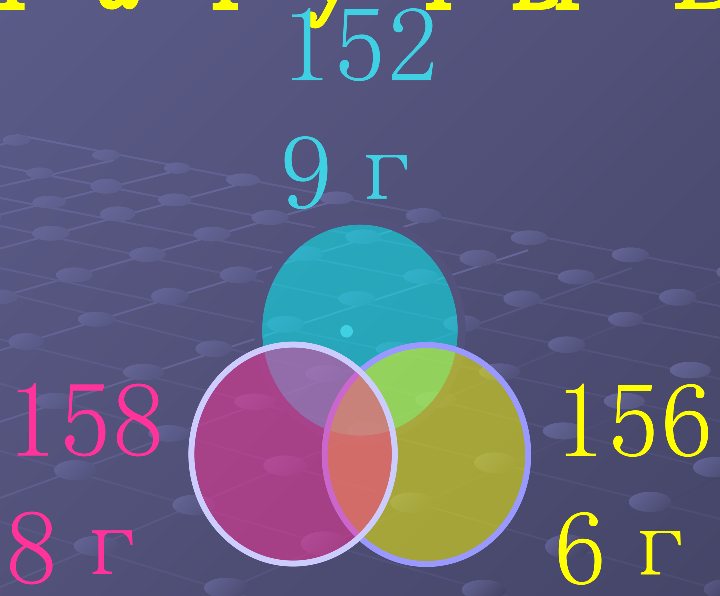

Гэта юрыдычныя крыніцы, якія лічацца ў свеце класічным прыкладам эпохі сераднявечча. У Статутах былі сабраны нормы дзяржаўнага, грамадзянскага, крымінальнага і іншых галін права.

Гарадское самакіраванне

ВЫХОД

Горад становіцца самастойнай адміністрацыйна-тэрытарыяльнай адзінкай у канцы XV ст., калі гарады атрымалі магдебурскае права – права на самакіраванне. Гарадское насельніцтва замест павіннасцей феадалам павінна было плаціць адзін вялікі грашовы ўзнос. Узамен гараджанам гарантавалася свабоднае заняцце рамяством, гандлем, земляробствам і дазвалялася ввыбіраць свой орган улады – магістрат, ствараць рамесныя аб’яднанні – цэхі

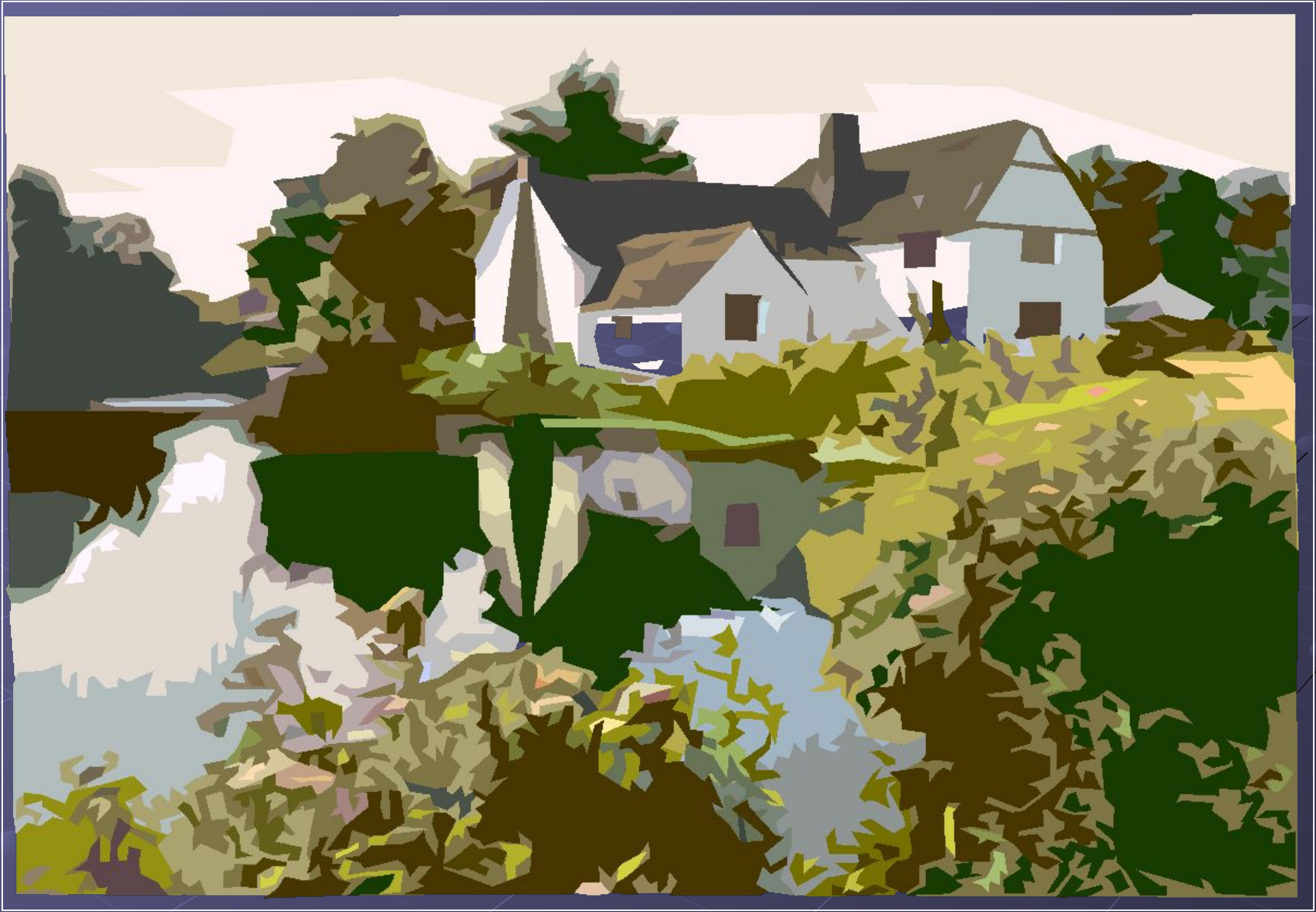

Граматы на магдебургскае права атрымалі

ВЫХОД

- 1390 г.
- 1441 г.
- 1496 г.
- 1498 г.
- 1499 г.

- Бярэсце
- Слуцк
- Гародня
- Полацк
- Менск

Арганізацыя самакіравання

выхо
д

Галерэя вялікіх князеў літоўскіх

У асобах і схемах

Міндоўг (каля 1240 - 1263 гг.)

ВЫХОД

Заснавальнік і першы вялікі князь ВКЛ(каля 1240-1263). Аб'яднаў пад сваей уладай усходнія землі Літвы, Навагародскую зямлю і частку Полацкай зямлі, што фактычна дало пачатак стварэння ВКЛ. У 1253 г. прыняў тытул караля. Вёў барацьбу з крыжакамі.

ВЫХОД

В о й ш а л к (1263 - 1268 г г.)

Сын Міндоўга. Ен быў таленавітым, дальнабачным і разам з тым жорсткім палітыкам. В свой час Войшалк быў манахам Лаўрышаўскага манастыра. Адпомстіўшы за забойства бацькі ў 1263 г. стаў вялікім князем літоўскім. У 1268 г. быў забіты сынам Данілы Галіцкага Львом.

Т р а й д з е н ь (1270 – 1282 г г.)

выхо
д

Усталяваў сваю ўладу сваю ўладу ў Верхнім Панямонні – першапачатковай тэрыторыі Вялікага княства Літоўскага

ВЫХОД

Віцень
(1293 - 1316 гг.)

Пры ім у к. XIII в. Удалося дасягнуць адзінства дзяржавы. Беларускія землі былі далучаны ў большасці выпадкаў на дабраахвотных пачатках. Пры Віцене ўпершыню прыгадваецца герб «Пагоня» – будучы сімвал ВКЛ.

Гедымін (1316 - 1341 г г.)

Заснавальнік дынастыі Гедемінавічаў. Умацоўваў дзяржаву і пашыраў яе межы. У адносінах да далучаных земляў карыстаўся прынцыпам «не рушыць даўніны не уводзіць навіны». Перамагаў крыжакоў. Перанес сталіцу ў Вільню

выход

А л ь г е р д (1345 – 1377 г г.)

Вялікі князь літоўскі (1345-1377). Сын Гедыміна. Працягнуў палітыку свайго бацькі па пашырэнню межаў ВКЛ. Мужна змагаўся з крыжакамі, разбіў татар у 1363 годзе на р. Сінія Воды. Ён лічыцца адным з лепшым палкаводцаў сераднявечча.

ВЫХОД

Ягайла (1377 - 1392 гг.)

Ягайла – старэйшы сын ад лругога шлюба Альгерда з тверской княжной. У 1385г. заключыў Крэўскую унію з Польшай, а ў1386 г. Быў выбраны польскім каралем і каранаваўся пад іменем Уладзіслава.

Вітаўт
(1392 – 1430 гг.)

ВЫХОД

Вялікі князь літоўскі. Вёў барацьбу за ўладу з Ягайлай. Праводзіў незалежную ад Польшы палітыку умацавання асабістай ўлады, накіраваную супраць уплыву польскіх феадалаў. У Грунвальдскай бітве 1410г. узначаліў войска ВКЛ. Выношваў ідэю уніі каталіцкай і праваслаўнай цэркваў

Свідрыгайла (1430 - 1432 гг.)

выход

Малодшы сын Альгерда. Яго галоўнай апорай сталі феадалы праваслаўнага веравызнання: яны прымалі актыўны ўдзел ў дзяржаўным кіраванні, атрымоўвалі замкі і пасады.

Жыгімонт (1432 – 1440 г г.)

ВЫХОД

У 1432 г. вялікім князем літоўскім становіцца брат Вітаўта – Жыгімонт. Пры ім дзяржава была падзелена на дзве часткі: на баку Жыгімонта апынуліся ўсе літоўскія землі і Гародня. Астатняя частка адышла да Свідрыгайлы.

Казімір IV (1440 - 1492 г г.)

выход

Час Казіміра – час эвалюцыі дзяржаўнага лада ВКЛ ад неабмежаванай манархіі да манархіі парламенцкага тыпа: узмацнела роля Рады. Прывілей Казіміра 1447г. и Судзебнік 1468г. сталі заканадаўчымі помнікамі ВКЛ.

Александр
(1492 - 1506 г г.)

ВЫХОД

У час яго кіравання адбылося два канфлікта (1492 – 1494 і 1500 – 1503) з Маскоўскай дзяржавай: ВКЛ пацярпела паразу. Падпісаў прывілей 1492г., па якому абяцаў не прымаць важных рашэнняў без згоды Рады.

Жыгімонт І Стары (1506 - 1548 гг.)

ВЫХОД

Вялікі князь літоўскі і кароль польскі. Увайшоў у гісторыю як разумны, разважлівы манарх. Пры ім быў зацвержданы і уведзены ў дзеянне Статут 1529г. Вядомы як мецэнат і пакравіцель навук.

Жыгімонт II Аўгуст (1548 – 1572 гг.)

ВЫХОД

Вялікі князь літоўскі і кароль польскі ў 1548-1572г. В 1547 г. ажаніўся на Барбары Радзівіл, якая стала польскай каралевай. У часы яго кіравання вялікіх поспехаў дасягнула Рэфармацыя, быў уведзены Статут 1566г., заключана Люблінская Унія.

Царква і рэлігія

праваслаўнай і каталіцкай царквы ў ВКЛ

Стагоддзі	Царква
X – XIII	Праваслаўная царква
XIV – XV	Праваслаўная царква мела большы ўплыў на насельніцтва чым каталіцтва
I пал. XVI	Час раўнавагі правалаўнай і каталіцкай цэркваў
з II пал. XVI	Павялічэнне ўплыву каталіцкай царквы церкви

ВЫХО Д

Крэўскае пагадненне 1385 г.

выход

ПРЫЧЫНЫ:

- Спроба Ягайлы атрымаць апору ў унію з Польшай;
- Імкненне польскіх феадалаў умацаваць Польшу ў саюзе з ВКЛ;
- Знешняя пагроза з боку крыжакоў для ВКЛ і Польшы.

ВЫНІКІ:

- Недавольства праваслаўнай часткі насельніцтва ВКЛ;
- Нарастанне супраціву паміж феадаламі-католікамі і праваслаўнымі;
- Умацаванне абараназдольнасці ВКЛ і Польшы.

Н а к і р у н к і і п л ы н і ў н у т р ы х р ы с ц і я н с т в а

выход

выход

У **сярэдзіне XVI ст.** з Захаду на тэрыторыю Беларусі сталі пранікаць ідэі ***Рэфармацыі***. Да іх далучыліся толькі магнаты і шляхта. Узначаліў прыхільнікаў рэфармацыі ў ВКЛ **Мікалай Радзівіл Чорны.**

Мікалай Радзівіл Чорны
(1515 – 1565 гг.)

рэфармацыйнага руха на Беларусі прыпаў на 1550 – 1570

- **вынікі Рэфармацыі**
  - Распаўсюджанне адукацыі і меценацтва
  - актывізацыя духоўнага жыцця грамадства
  - распаўсюджанне ідэй гуманізма, верацярпімасці

выход

выход

У другой палове XVII ст. перамогу над Рэфармацыяй атрымала **Контррэфармацыя**. Яна распаўсюджвалася ва ўсіх краінах Заходняй Еўропы, ахопленных пратэстантызмам. На беларусі яна не мела такіх крывавых форм, як на Захадзе. Яе праваднікамі на Беларусі сталі езуіты, якія адчынялі свае школы і друкарні.

выход

6 – 9 кастрычніка 1596 г. у Бярэсці адбыўся *царкоўны сабор*, на якім было сфарміраваны новы накірунак у хрысціянстве – уніяцтва (грэка-каталіцкая царква).

Прычыны утварэння уніяцкай царквы

ВЫХОД

Праваслаўная царква:

- Спробы дабіцца ўзвышэння і вяртання былой магутнасці.

Каталіцкая царква:

- Імкненне атрымаць перамогу над праваслаўем і распаўсюдзіць сваю веру

Умовы аб'яднення і ўтварэння уніяцкай царквы

выход

Праваслаўная царква:	Католическая церковь:
Захоўваліся праваслаўныя царкоўныя абрады	Прызнавалася вяршынства Папы Рымскага.

Вынікі распаўсюджання уніяцтва

ВЫХОД

К канцу XVIII ст.3/4 сельскага і гарадского насельніцтва Беларусі былі уніятамі, аднак большасць вернікаў былі сяляне.

выхо
д

Развіцце культуры Беларусі

ВЫХОД

Дойлідства

У XIV – XV ст. у ВКЛ значна вырасла неабходнасць у абарончых збудаванняў. У замкавым дойлідстве пераважаў раманскі стыль, што надавала будынкам масіўны і суровы выгляд.

А пры будаўніцтве цэркваў на смену яму прыйшла готыка, якая пранікала на Беларусь з Захаду.

выхо
д

Башня Верхнягя замка ў Вільне

выход

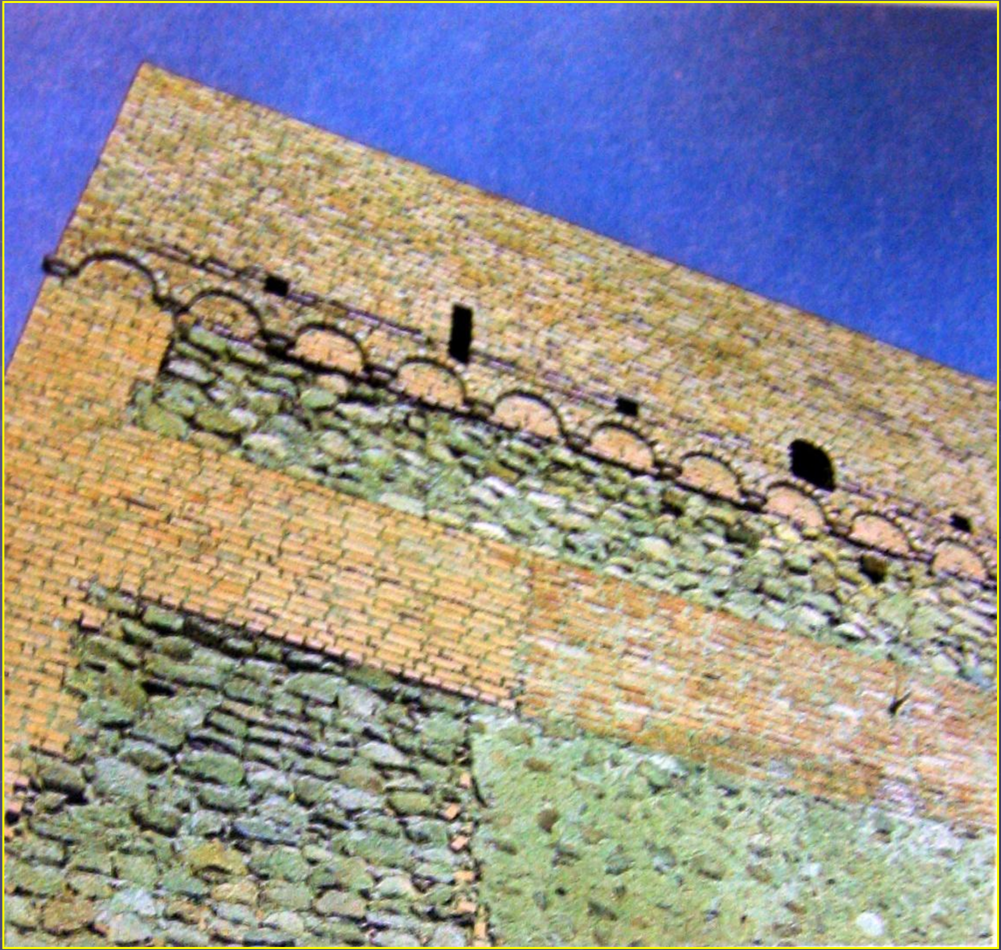

Башня Лідскага замка

выхо
д

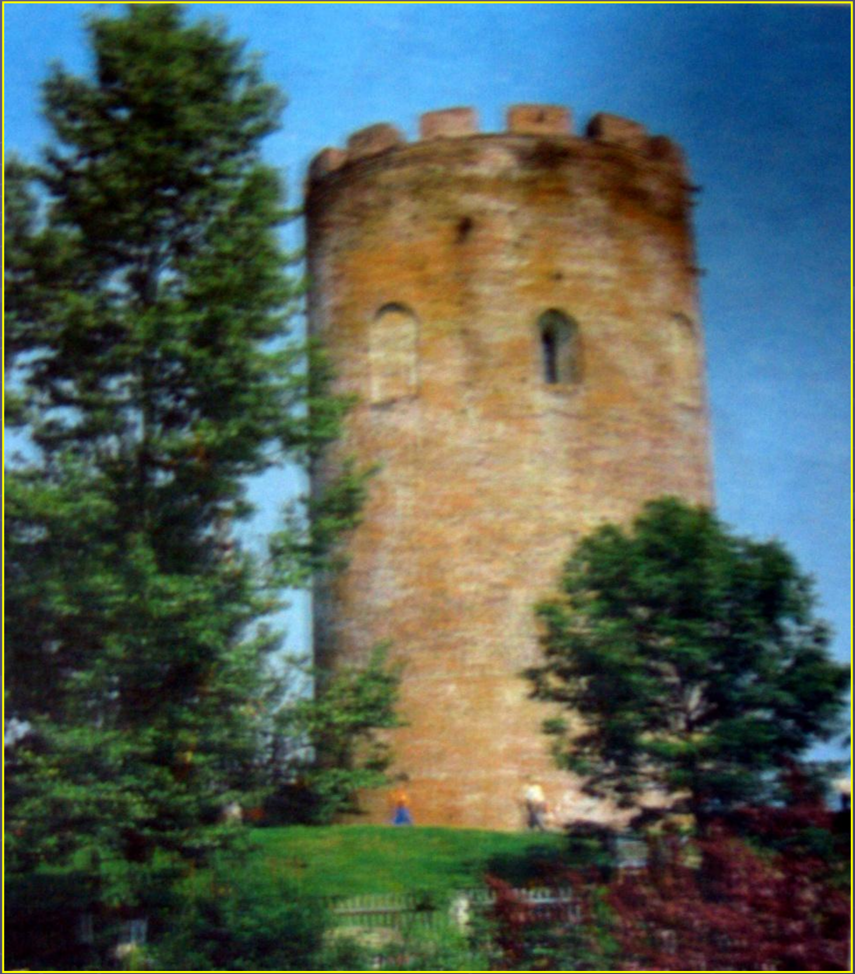

Каменецкая вежа

Царква Успення Пресвятой Багародзіцы

ВЫХОД

Кастёл святых апосталаў Пятра і Паўла

Скульптура і выяўленчае мастацтва

выход

Шмат княскіх замкаў і храмаў былі ўпрыгожаны фрэскамі. Абавязковым упрыгождваннем цэркваў былі абразы, а касцелаў – і скульптуры святых. Да XIV – XV ст. адносіцца і зараджэнне на Беларусі партрэтнага жанра.

Абраз Божай Маці Адыгітрыі Іерусалімскай

выход

да рэканструкцыі: *пасля рэканструкцыі:*

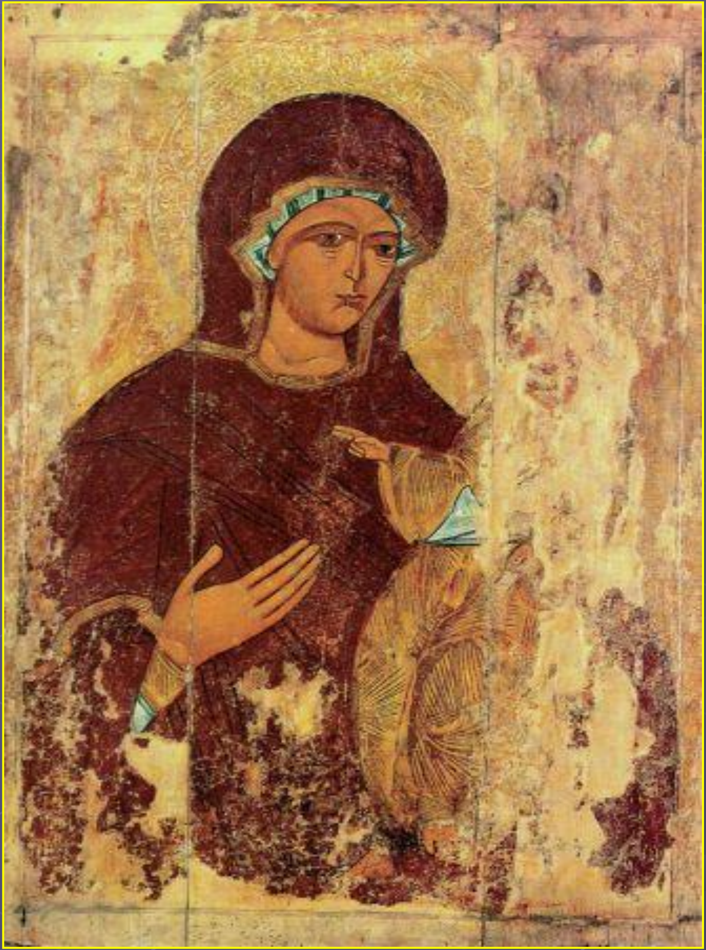

ВЫХОД

Мініяцюра Архангела Міхаіла з Лаўрэнцеўскага Евангелля

выход

К н і г а д р у к а в а н н е

- ***Францыск Скарына*** (каля1490 – каля1551 гг.) надрукаваў у Празе ў 1517-1519 гг. 23 кнігі Бібліі, «Малую падарожную кніжыцу» у 1522 г. і «Апостал» у 1525 г. у Вільні;
- ***Сымон Будны*** (каля 1530 – 1593 гг.) – «Катехизис» (Нясвіж, 1562г.);
- ***Іван Федараў*** (каля 1510 – 1583 гг.) і ***Петр Мсціславец*** (XVI ст.)– «Апостол» (Москва, 1564 г.), «Евангелие учительное» (Заблудаў, 1569 г.);
- ***Васіль Цяпінскі*** (каля1530 – 1603 гг.) – «Евангелие» (Цяпіна, 1570.).

Францыск Скарына (каля1490 – ок.1551 гг.)

выход

Беларускі і ўсходнеславянскі першадрукар, вучоны, пісьменнік, перакладчык, гуманіст і асветнік. Выдавецкая дзейнасць Ф. Скарыны садзейнічала распаўсюджанню на тэрыторыі ВКЛ еўрапейскіх культурных традыцый.

выход

Тытульны аркуш «Бібліі» Францыска Скарыны, якая была выдадзена ў Празе. Першая друкаваная кніга нашага суайчынніка з'явілася на свет 6 жніўня 1517 г.

Сымон Будны (каля 1530 - 1593 гг.)

Беларускі гуманіст і асветнік, філосаф, гісторык, філолаг і паэт. С. Будны працягнуў традыцыі Ф.Скарыны і заклікаў да развіцця нацыянальнай культуры і беларускай мовы.

выход

Тытульны аруш «Катехизиса» Сымона Буднага, які быў надрукаваны кірылічным шрыфтам і быў выдадзены ў 1562г. У Нясвіжскай друкарні. Гэта была першага кніга, якая выйшла ў межах сучаснай Беларусі.

КАТИХИЗIСЪ.
ТО ЕСТЪ,
НАУКА СТАРОДАВНАЯ ХРИСТIАНЬСКАЯ Ѡ СВЕТОГО ПИСМА, ДЛЯ ПРОСТЫХЪ ЛЮДЕЙ ЯЗЫКА РУСКОГО, ВЪ ПЫТАНIЯХЪ И ѾКАЗѢХЪ СЪБРАНЯ.

Ѿ ПЕРЪВАГО СВЕТОГО АПОСТОЛЯ ПЕТРА ПОСЛАНIЯ ЗАЧАЛО

Готови присно къ ѿвѣту всякому въпрошающему вы, слово ѿ вашемъ уповании съ кротостию и страхомъ, совѣсть имающе благу и прочая.

Васіль Цяпінскі (каля 1530 - 1603 гг.)

ВЫХОД

Беларускі асветнік і гуманіст, пісьменнік, выдавец, удзельнік рэфармацыйнага руха. У 1570 г. на свае сродкі пабудаваў друкарню ў Цяпіне, дзе выдаў на дзвух мовах «Евангелле».

Сістэма адукацыі

- Пачатковыя школы
- Езуіцкія вучэбныя ўстановы

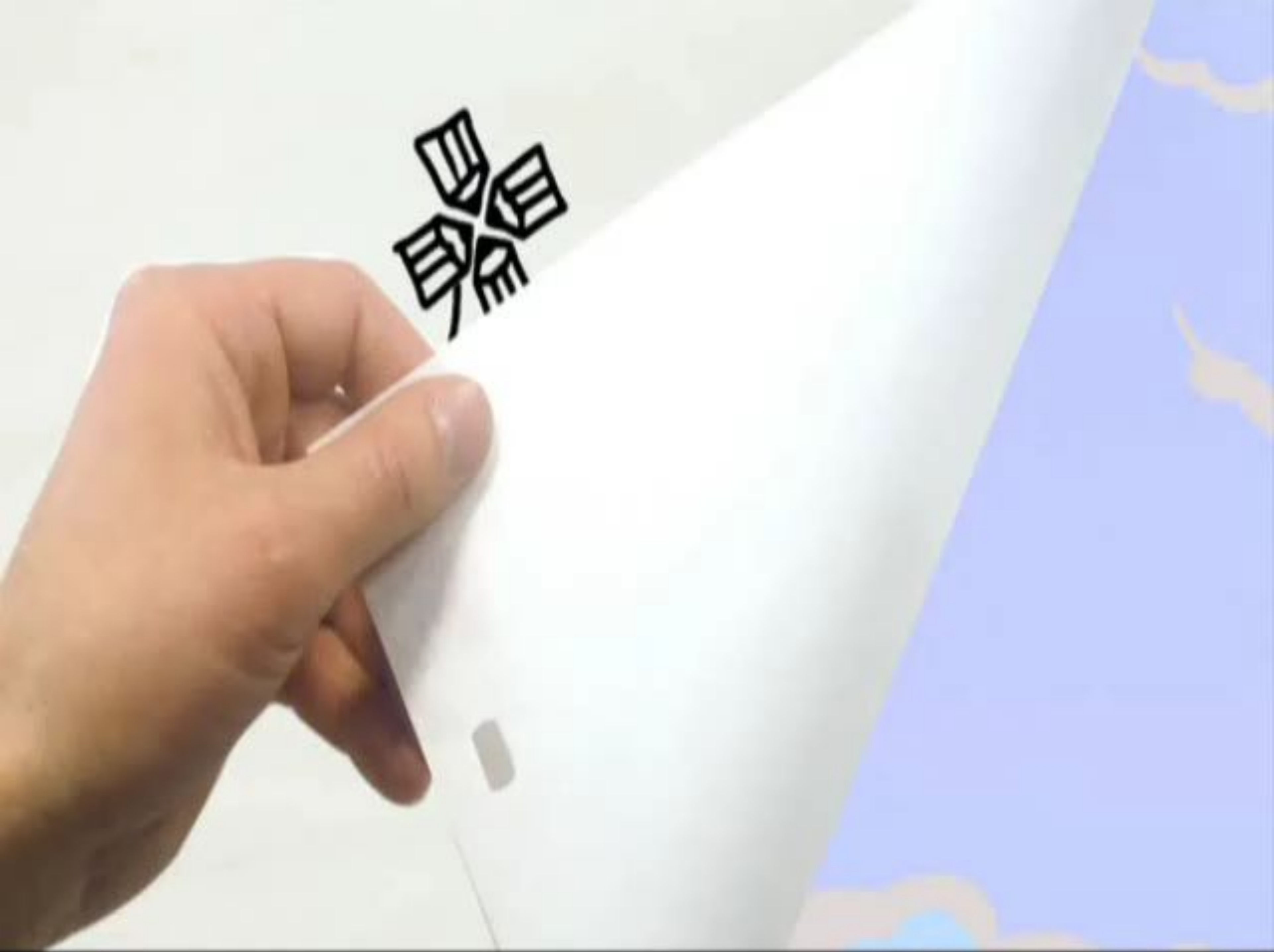

ВЫХО Д

Список литературы

- Беларуская ССР. Кароткая энцыклапед.: У 5 т. Мн., 1978-1981 гг.
- Гісторыя Беларускай ССР: У 5 т. Мн., 1972-1975 гг.
- Гісторыя Беларусі. Навучальны дапаможнік / Каханоўскі А.Г., Ходзін С.М., Яноўскі А.А. і др. Мн., 2001.
- Довнар-Запольский М.В. Государственное хозяйство Великого княжества Литовского при Ягеллонах. Киев, 1901.
- Ігнатоўскі У.М. Кароткі нарыс гісторыі Беларусі. Мн., 1981.
- История Беларуси. Учебно-информационное пособие. Мн., 2001.
- Нарысы гісторыі Беларусі: У 2 ч. Мн., 1994. Ч.1; 1995. Ч.2.
- Энцыклапедыя гісторыі Беларусі: У 6 т. Мн., 1993-1999 гг.

Т е с т ы д л я с а м о п р о в е р к и

выход

Чтобы перейти к проведению тестов для закрепления, а затем и контроля знаний, необходимо выйти из программы PowerPoint, кликнув на крестик в правом верхнем углу экрана. Затем следует войти в папку glTests и выбрать Student.exe.

выход

Рэфармацыя – шырокі грамадска-палітычны і ідэалагічны рух у еўрапейскіх краінах у XVI ст., накіраванае супраць феадальных парадкаў, які праходзіў у форме барацьбы з каталіцкай царквой.

выход

Контррэфармацыя *(контр -- супраць)* – рэлігійна-палітычны рух супраць Рэфармацыі, узначаленнае Ватыканам, рэлігійная форма умацавання феадалізма ў перыяд яго распаду.

выхо
д

пачатковая школа

пры праваслаўных брацтвах

пры пратэстанскіх зборах

выхо
д

езуіцкія вучэбныя ўстановы

- школы пры каталіцкіх орэнах
- калегіумы
- акадэміі

Информационный лист:

-- вернуться па предыдущий по счету слайд.

-- перейти на следующий по счету слайд.

-- перейти на содержание.

ВЫХОД -- выход из программы.

-- перейти на последний показанный слайд.

-- узнать о значении кнопок.

-- включение звука.

ВЫХОД